

Vanhusasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2024

Päivi Ahosola

Vanhusasiavaltuutetun toimisto

21.5.2024

Eduskuntakertomuksessa huomio asioissa, joissa on selkeitä puutteita iäkkäiden oikeuksien toteutumisessa.

Esillä useita ratkaisuja, joiden avulla voisi kohentaa ikääntyneiden asemaa ja turvata perusoikeuksien toteutuminen myös kaikkein heikoimmassa ja vaikeimmassa tilanteessa oleville.

**Valtaosa yli 65-vuotiaista voi hyvin.
Hyvinvointierot ovat suuria
iäkkäiden kesken.**

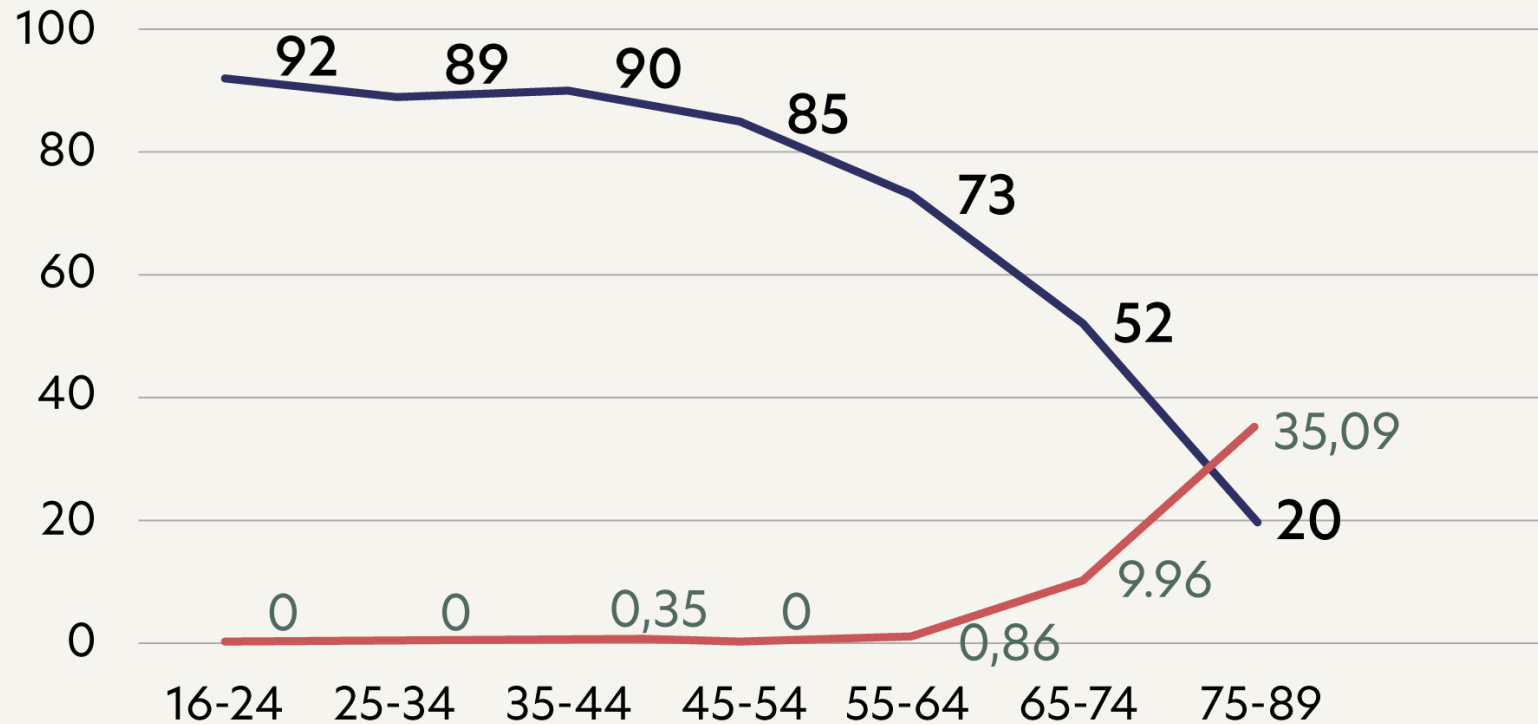
**Palveluiden digitalisoiminen
aiheuttaa yhä suurempia
hankaluuksia monelle ikääntyneelle.
Digitaitoisten ikääntyneiden asiointi
on helpottunut.**

Kolme keskeistä digiin liittyvää ongelmaa

1. Vaikeus saada tietoa ja hoitaa asioita, jos ei ole lainkaan digitaitoinen.
2. Vaikeus tuen saamisessa perusdigitaitojen oppimiseen ja niiden ylläpitämiseen.
3. Tuetun asioinnin yleisyys ja siihen liittyvät riskit sekä valtakirjalla tai muulla valtuutuksella tehtävän puolesta-asioinnin monimutkaisuus ja vaihtelevat käytännöt.

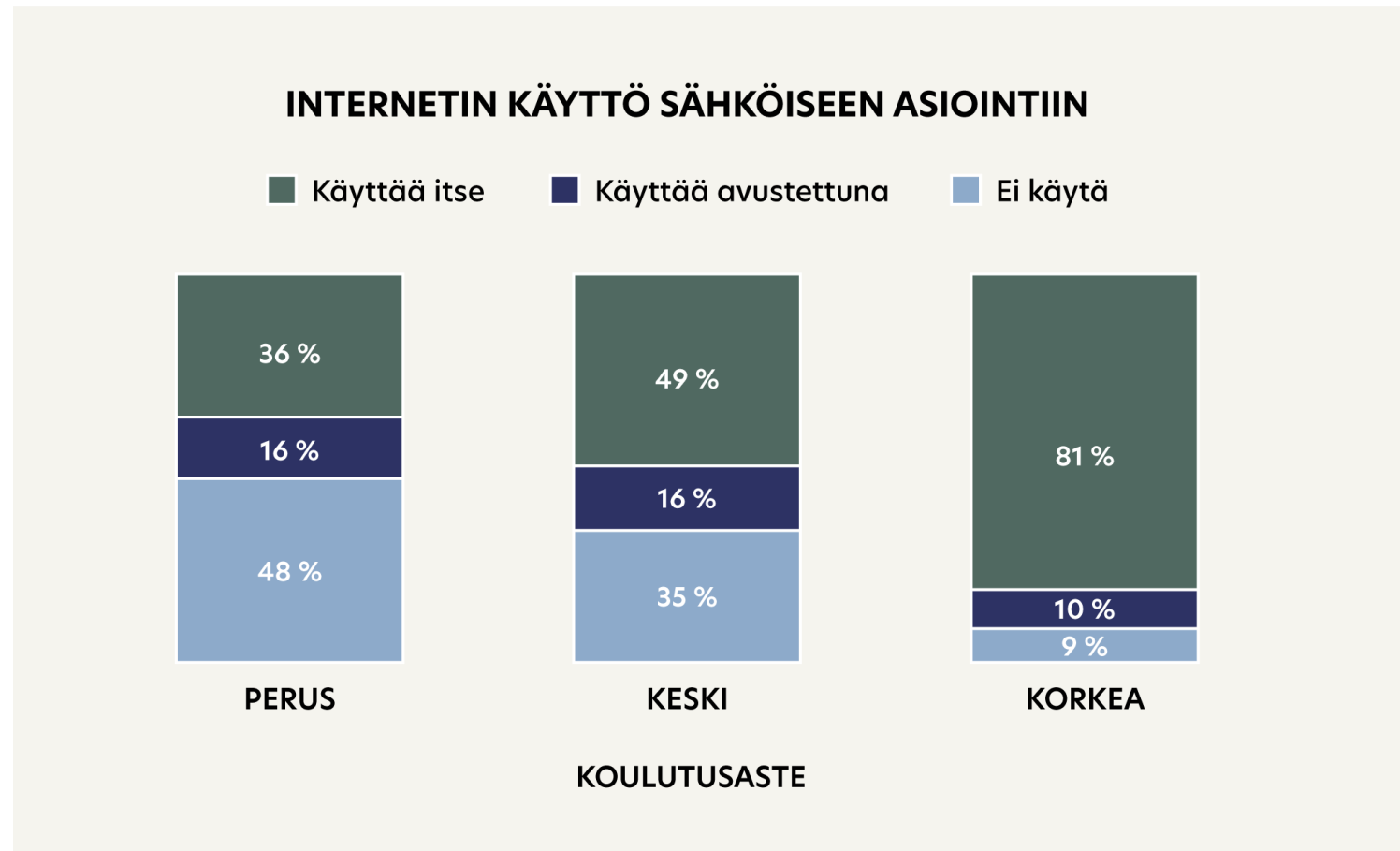
INTERNETIN KÄYTTÖ IKÄRYHMITÄIN V. 2022, %

— Käyttänyt internetiä useita kertoja päivässä

— Ei ole koskaan käyttänyt internetiä

Digitalisaatio toteutettu Suomessa ilman valtakunnallista suunnitelmaa siitä, miten ikääntyneet pääsevät oppimaan ja ylläpitämään digitaitojaan ja saamaan luotettavaa tukea digiasiointiin
– seurauksena eriarvoisuutta ja turhaa riippuvuutta muiden avusta.

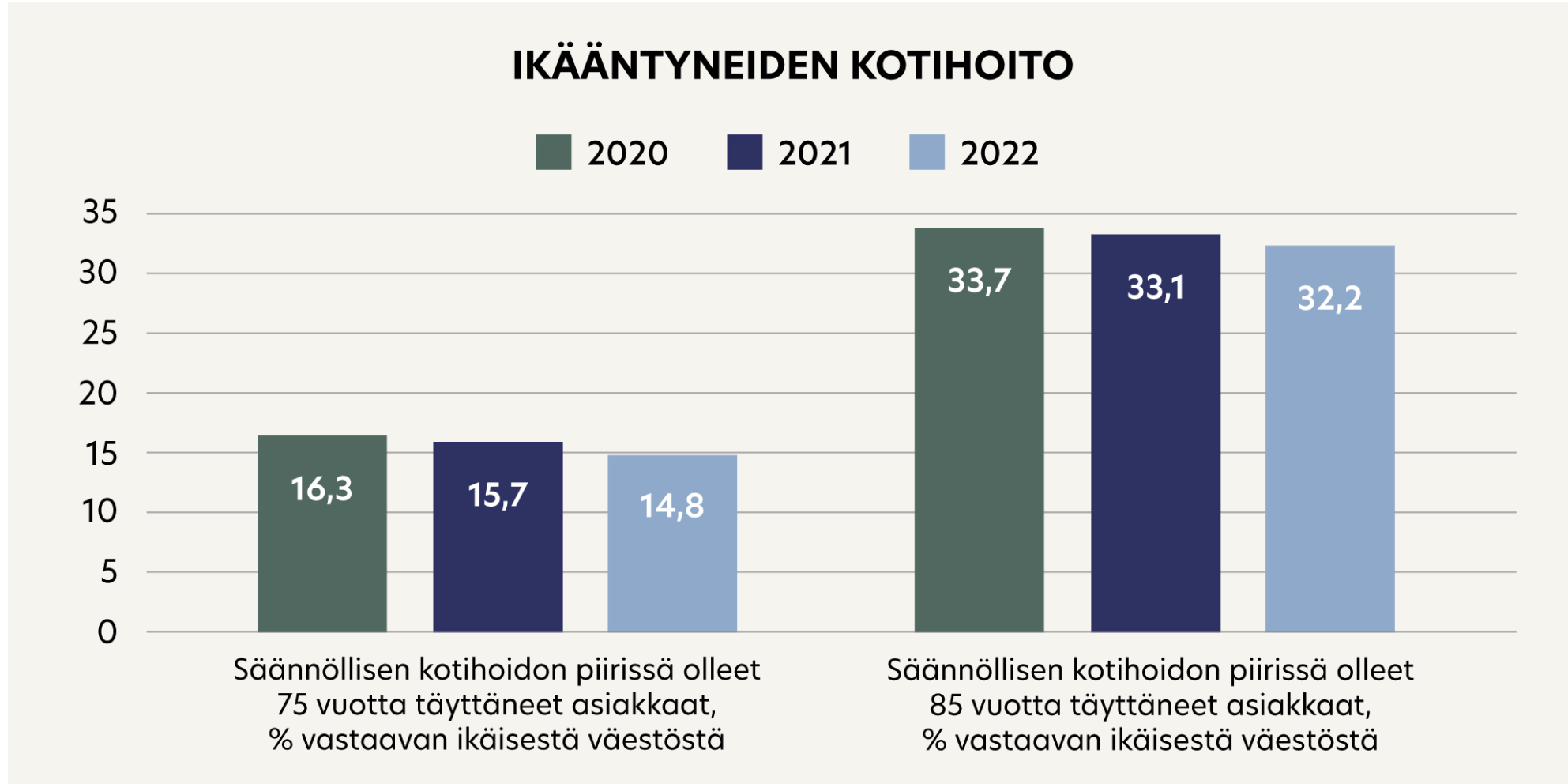

Korjausehdotuksia

- Tarvitaan kansallisia ratkaisuja, jotta kaikilla iäkkäillä olisi realistiset mahdollisuudet oppia ja ylläpitää digitaitoja ja saada tarvittaessa turvallista digitukea – kunnille koordinaatiovastuu.
- Tarvitaan selkeitä valtakunnallisia ratkaisuja turvaamaan muuten kuin sähköisesti asiointi, tiedonsaanti ja osallistuminen yhteisiin asioihin.
- Puolesta asiointi on tarpeen, kun henkilö haluaa valtuuttaa toisen toimimaan puolestaan. Tähän tarvitaan yhdenmukaisempia käytäntöjä.
- Toisen auttaminen digiasioinnissa on erittäin yleistä ja riskialtista. Nämä tilanteet ja lainsäädännön tarpeet tunnistettava paremmin.

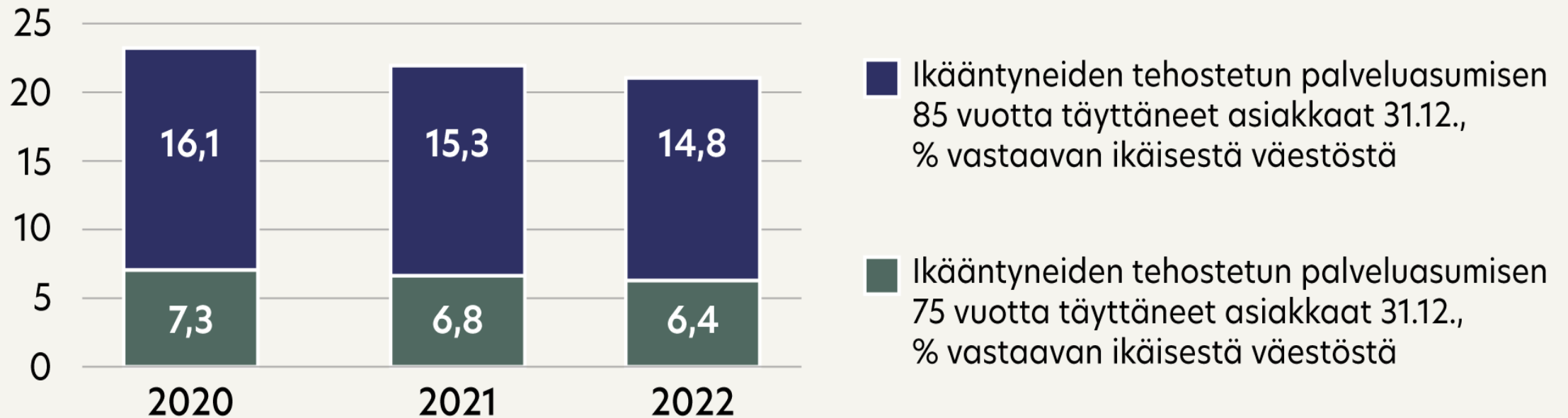

Kotihoidon saatavuus laskenut

Ympäri vuorokautisen hoidon saatavuus heikentynyt

TEHOSTETTU PALVELUASUMINEN

Korjausehdotuksia

- Ympäri vuorokautiseen hoivaan on saatava lisää asiakaspaikkoja: lisärahoitus välttämätön. Yhteisöllinen asuminen ei vastaa ympärivuorokautisen hoidon tarpeisiin.
- Kriisipaikkoja on lisättävä, jotta yllättävässä ja erityisen vaikeassa tilanteessa olevat iäkkäät eivät joudu kohtuuttomiin tilanteisiin ja päädy esimerkiksi terveydenhuollon päivystyksiin, jotka eivät kykene vastaamaan heidän tarpeisiinsa.
- Päivätoiminta on välttämätön tukipalvelu monelle kotona asuvalle iäkkäälle ja omaishoitajille: lakisääteiseksi palveluksi.

Monet ikääntyneet ovat aktiivisesti mukana yhteiskunnassa.

Tosiasiallinen mahdollisuus tulla kuulluksi, vaikuttaa ja osallistua on taattava kaikille ikääntyneille.

Osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksien toteutumisessa puutteita

- Moni kokee, ettei heitä kuunnella eikä heitä kysytä.
- Mieliopidekyselyissä ja tiedonkeruissa käytetään usein yläikärajoja, jolloin iäkkäimmät jääneet pois.
- Säädösvalmistelussa vaikutusten arviointi ikääntyneisiin ja erityisesti kaikkein iäkkäimpiin on ollut toisinaan vaillinaista.
- Ilman digitaitoja tai –laitteita olevien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat vaikeutuneet.
- Kuntien ja hyvinvointialueiden vanhusneuvostojen asema ja vaikuttamismahdollisuudet vaihtelevat.

Korjausehdotuksia

- Kyselyissä ja tilastoissa kerättävä tietoa myös kaikkein iäkkäimpiä ihmisiä koskien, ilman yläikärajoja.
- Säädetään velvoite tai laaditaan ohjeistus ikävaikutusten arvioinnista lainvalmistelussa ja päätöksenteossa.
- Varmistetaan tarvittaessa säädöksin se, että todellisia vaihtoehtoisia tapoja sähköisille vaikuttamiskanaville on tarjolla.
- Kehitetään toimivia tapoja, joilla kaikki ikääntyneet kansalaiset pääsevät äänestämään ja lisätään viestintää vaihtoehtoisista tavoista äänestää (koti- ja laitosäänestys).
- Taataan vanhusneuvostoille tosiasiallinen mahdollisuus toimia ja vaikuttaa päätöksentekoon riittävän aikaisessa vaiheessa.

**Päivittäisten palvelujen
saatavuus ja saavutettavuus
lisäävät ikääntyneiden
itsenäisen elämän ja asumisen
mahdollisuuksia.**

Asioinnin vaikeuksia

- Peruspankkipalveluiden käyttö on vaikeaa, jos ei ole digitaitoja.
- Julkisen liikenteen vähäisyys tai puuttuminen vaikeuttaa asiointia.
- Aikataulujen löytäminen ja matkalippujen ostaminen vaikeaa tai mahdotonta omatoimisesti ilman digitaitoja tai -laitteita.
- Fyysisiä vaikeuksia käyttää julkista liikennettä ja liikkua ulkona ja päästä ulos.

Korjausehdotuksia

- Peruspankkipalveluiden saatavuus ja käteisasioinnin mahdollisuus turvataan viime kädessä lainsäädännöllisin keinoin.
- Julkisen liikenteen saatavuutta parannetaan erityisesti keskustojen ulkopuolella ja lipun ostaminen mahdollistetaan muuten kuin digitaalisesti.
- Asuntojen uudistuotannossa ja korjausrakentamisessa sekä asuinalueilla edellytetään esteettömyyden toteutuminen.

Ikääntyneiden ihmisten oikeusturvan ja itsestään määräämisoikeuden toteutumista parannettava

Haasteita oikeusturvan toteutumisessa

- Itsemääräämisoikeuslainsäädäntö puuttuu edelleen ikääntyneiden sosiaali- ja terveystalveluista.
- Vaikeuksia saada kirjallinen päätös muutoksenhakuohjeineen sosiaalipalveluissa ja muissa palveluissa.
- Oikeusturvan toteuttamiseen liittyvän tiedon saamisen vaikeudet.
- Vaikeudet uusia henkilökorttia, jos ei digitaitoja tai liikkumisessa on vaikeuksia tai etäisyydet/ liikenneyhteydet asiointipaikkoihin hankalat.

Korjausehdotuksia oikeusturvan toteutumisen parantamiseksi

- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden ja potilaiden itsemääräämisoikeutta turvaava lainsäädäntö laadittava.
- Kirjallinen päätös muutoksenhakuohjeineen on annettava asiakkaalle. Päätösten antamiseen ohjeistusta ja koulutusta.
- Oikeusturvan toteutumisessa auttavien tahojen löytämistä ja avun saamista on yksinkertaistettava ja nopeutettava.
- Henkilökortin uusiminen mahdollistettava kaikille. Kehitettävä palveluita, joilla ne ikääntyneet, jotka eivät pysty asioimaan kodin ulkopuolella, voivat saada henkilökortin uusituksi.

Kiitos!

Eduskuntakertomus on saatavissa verkkosivuiltamme ja painettu kertomus tilattavissa maksutta.

www.vanhusasia.fi

vanhusasia@oikeus.fi

X: @vanhusasia

Facebook:vanhusasiavaltuutettu

Puh: 029 5666900

